

1.2.1. XI. YÜZYILDA ANADOLU'YA YÖNELİK OĞUZ GÖÇLERİ

Türkler, tarih boyunca anayurtları Orta Asya'dan çeşitli dönemlerde göç ederek geniş bir coğrafyaya yayılmış ve göç ettikleri bölgede güçlü devletler kurmuşlardı. **Bu göçlerin en etkili olanı şüphesiz XI. yüzyıl başlarında önce Horasan'a, daha sonra da Horasan'dan Anadolu'ya yapılan Oğuz Türklerinin göçüdür.**

Oğuz Yabgu Devleti'nin yıkılmasından sonra, daha çok hayvancılıkla geçimlerini sağlayan Oğuz Türklerinin büyük bir kısmı, kuraklık, salgın gibi tabii olaylar ve Kıpçakların baskıları, Moğol asıllı Karahitayların saldırıları yüzünden Horasan'a göç etmek zorunda kalmışlardı.

Horasan'a gelen Oğuz Türkleri, bölgenin iki büyük siyasi gücü olan Karahanlılar ve Gazneliler arasında sıkışıp kaldılar. Bu durum karşısında, Selçuk Bey'in torunları Tuğrul ve Çağrı (Görsel 1.1) kardeşler, Oğuz Türklerine daha elverişli yerler bulabilmek için Anadolu'ya keşif seferleri düzenlemeye karar verdiler. **Tuğrul ve Çağrı kardeşler, Anadolu'ya yapılan Türk göçlerini belirli gayelerden yoksun ve sonu birer meçhul macera hareketi olmaktan kurtarıp büyük bir disiplin içinde sevk ve idare ettiler.**

XI. yüzyılda Anadolu'ya yapılan ilk Türk akınları yerleşmeden ziyade daha çok keşif ve ganimet elde etme amacı taşıyordu

1040 Dandanakan Savaşı'dan sonra Oğuzların Horasan'a hâkim olmaları ve Büyük Selçuklu Devleti'nin resmen kurulmasıyla, Anadolu'ya yönelik Türk akınları belirli bir sistem hâlinde yapılmaya başlandı.

Tuğrul Bey Dönemi'nde, 1048 yılında Müslüman Türklerle Bizans İmparatorluğu arasında yapılan Pasinler Savaşı'nın kazanılması sonucunda ise; Oğuz Türkleri, Bizans sınırına yığılmış, önemli kale ve üsleri ele geçirmişlerdi.

Malazgirt Savaşı'ndan sonra kısa bir süre içerisinde Anadolu'nun büyük bir kısmı Türklerin eline geçti. Horasan'da kendilerine yurt bulamayan konar-göçer Oğuz boyları (Kınık, Avşar, Kayı, Çepni, İğdır, Salur, Bayat vd.) dalga dalga Anadolu'ya gelmeye başladı. Bu Oğuz boyları Büyük Selçuklu Devleti tarafından Anadolu'nun belirli bölgelerine planlı bir şekilde yerleştirildi. Ardından kurulan ilk Türk beylikleri ve Türkiye Selçukluları ile Anadolu'da Türk hâkimiyeti kalıcı hâle geldi.

ANADOLU'NUN TÜRKLEŞMESİ VE İSLAMLAŞMASI

Müslüman Türklerin Anadolu'ya akınlar düzenledikleri dönemlerde, Anadolu'nun Hristiyan halkı dinî ve sosyal bakımdan iyi bir durumda değildi.

Oğuz Türkleri, Anadolu'ya yerleştikleri zaman, İslam âlemindeki tasavvuf cereyanı değişik bir şekil almıştı. Yine Türkler beraberinde bol miktarda hububat ve sayısız küçükbaş hayvanları getirmişlerdi. Türkler bir yandan Anadolu'da şehir ve kasabalar kurarken diğer yandan İslam geleneklerine uyararak tekke ve zaviyeler inşa ettiler. Etraftan gelen dervişler, şeyhler Anadolu çevresinde de kuvvetli bir tasavvuf cereyanı uyandırmaya muvaffak oldular. Aynı zamanda ana yollar boyunca ulaşım ve ticaret emniyetinin temini için menzillerde hanlar inşa ettiler.

1.3.1. ANADOLU'DA KURULAN İLK TÜRK BEYLİKLERİ

Malazgirt Savaşı'ndan sonra Anadolu'ya yönelik fetih hareketleri hızlandı.

Malazgirt Savaşı'ndan sonra Anadolu'da kurulan ilk Türk devlet ve beylikleri şunlardır:

DANIŞMENTLİLER (1080-1178)

Danişment oğlu Gümüştekin Ahmet tarafından Sivas merkez olmak üzere Orta Anadolu'da kuruldu (1080).

Danişmentliler, Bizans, Gürcü ve Ermenilerin ile savaştı. Ahmet Gazi'nin ölümünden sonra yerine oğlu Emir (Melik) Gazi geçti. Bu dönemde Danişmentliler Orta Anadolu'da güçlü bir devlet hâline geldiler. Emir Gazi'nin ölümünden sonra yaşanan taht kavgaları

yüzünden Danişmentliler zayıfladılar. Zamanla Kayseri, Sivas ve Malatya illeri merkez olmak üzere üç kola ayrıldı. Türkiye Selçuklu Hükümdarı II. Kılıç Arslan bu üç kolu ele geçirerek Danişmentlilerin siyasi varlığına son verdi

Tokat'ta inşa ettikleri Yağlıbasan Medresesi Anadolu'nun ilk medresesidir.

DANIŞMENTNÂME

Konusu nedir ?

Danişment Gazi Destanı'nda Türklerin Anadolu'yu yurt tutma çabaları ve kahramanlıkları anlatılır.

SALTUKLULAR (1072-1202)

Anadolu'nun doğusunda kurulan önemli bir Türkmen beyliğidir. Beyliğin merkezi Erzurum'dur. Kurucusu, Alp Arslan'ın komutanlarından Ebu'l Kasım Saltuk'tur.

Gürcülere ve haçlılara karşı savaştılar.

Saltukluların merkezi konumunda olan Erzurum; Akdeniz ve Suriye'den gelen, İran'a ve Azerbaycan'a giden büyük kervan yollarının geçtiği bir yerdi. Dolayısıyla Erzurum birçok bölgeden gelen tüccarların ticaret merkezi konumundaydı. Saltuklular Dönemi'nde tarım ve hayvancılık son derece gelişmişti. Ayrıca Saltuklular mimari, sanat ve kültür alanında da önemli gelişmeler sağladılar. **Erzurum'daki Kale Camisi, Tepsi Minare (Görsel 1.6), Ulu Cami, Üç Kümbetler ve Tercan'daki Mama Hatun Kümbeti Saltuklulara ait önemli eserleridir.**

MENGÜCEKLİLER (1080-1228)

Alp Arslan'ın önemli komutanlarından Mengücek Gazi tarafından Erzincan da kuruldu. Mengücek Gazi'den sonra yerine oğlu İshak geçti (1142). Ancak İshak'ın ölümünden sonra çıkan taht kavgaları yüzünden beylik, Erzincan ve Divriği kolu olmak üzere ikiye ayrıldı.

Behramşah'ın ölümünden sonra Türkiye Selçuklu Hükümdarı I. Alâeddin Keykubat, Erzincan koluna son verdi. Divriği kolu ise Türkiye Selçuklularına bağlı olarak varlığını sürdürdü. 1228'de tamamen bu devlete katıldı.

Mengüceklilerin önemli eserleri **arasında Divriği Ulu Cami (Görsel 1.7) ve Sitte Melik Kümbeti yer almaktadır.**

ARTUKLULAR (1102-1231)

Oğuzların Döğer boyundan olan Artuk Bey, Alp Arslan'ın emri ile Anadolu'da fetihlere başladı. Bizans'a karşı başarılı mücadelelerde bulundu. Diyarbakır kuşatması sırasında Selçuklu Hükümdarı Melikşah ile arası açıldı ve Melikşah'ın kardeşi Suriye Meliki Tutuş'un hizmetine girdi. Tutuş da ona Kudüs ve çevresini iktâ olarak verdi. Artuk Bey 1093 yılında Kudüs'te öldü. Yerine geçen oğulları İlgazi ve Sökmen, Kudüs'ü Fatimilere karşı koruyamayınca Diyarbakır'a geldiler. Bu bölgede Artukoğullarını kurarak üç koldan yönetim sürdürdüler (1102). Bu kollar, Hısnıkeyfa (Hasankeyf) Artukluları, Mardin Artukluları ve Harput Artuklularıdır. Artuklular, Eyyubi Devleti ile ittifak yaparak Haçlı Seferleri'ne karşı; Türkiye Selçuklu Devleti ile ittifak yaparak Bizans'a karşı başarılı mücadeleler verdiler.

Artuklular yaşadıkları bölgeleri mamur hâle getirdiler. İlmî, dinî ve sosyal amaçlı birçok eser inşa ettiler. **Diyarbakır'daki Ulu Cami, Mardin'de Zinciriye ve Mesudiye medreseleri, Ulu Cami, Babüsür Camisi ve Batman Çayı üzerindeki Malabadi Köprüsü (Görsel 1.8) önemli eserleridir.**

EL-CEZERİ (1136-1206) Anadolu'da kurulan ilk Türk beylikleri sadece fetih ve imar faaliyetleriyle uğraşmamış, bilim ve teknik konusunda da önemli çalışmalar yapmışlardır. Bunun en güzel örneği Artuklular Dönemi'nde yaşamış olan El-Cezeri'dir. Aslen fizikçi olan **El-Cezeri, yapmış olduğu bilimsel çalışmalarla; haberleşme, kontrol, denge kurma ve ayarlama ilminin kurucusu kabul ediliyor.** El-Cezeri, dişli çarklarla çalışan makineler, güneş, su ve filli saati (Görsel 1.9) kendiliğinden akıp kesilen su fışkıyesi, mekanik müzik aletleri ve şifreli kilitler yaptı. **Hatta onun, siber tekniğinin ve bilgisayarın ilk adımlarını attığı ve ilk robotu ya-pıp çalıştırdığı kabul edilir.**

ÇAKA BEYLİĞİ (1081-1093)

İlk Türk denizcisi olarak kabul edilen Çaka Bey (Görsel 1.10), Oğuzların Çavuldur koluna bağlı Türkmenlerdendir.

Hayatı serüvenlerle doludur. Özellikle Bizans'a karşı başarılı mücadeleler sergiledi. Bu mücadelelerinin birinde Bizans'a esir düştü. Ancak Çaka Bey, bir fırsatını bularak Bizans'ın elinden kaçmayı başardı ve İzmir'e gelerek burada kendi adıyla beyliğini kurdu (1081). Bölgede kısa sürede büyük bir donanma oluşturarak Midilli, Sakız ve Rodos adalarını fethetti. Bir süre sonra İstanbul'u kuşatmak için Peçenek Türkleri ve Türkiye Selçuklu Devleti ile ittifak oluşturdu. Ancak Bizans, Türkiye Selçuklu hükümdarı ve aynı zamanda Çaka Bey'in damadı olan I. Kılıç Arslan'ı Çaka Bey'e karşı kışkırttı. Bizans'ın oyununa gelen I. Kılıç Arslan, Çaka Bey'i öldürttü. Bu karışıklıktan yararlanan Bizans, İzmir'i yeniden ele geçirerek Çaka Beyliği'ne son verdi (1093). Çaka Bey ilk Türk denizcisi olmasının yanında, daha sonra Anadolu'da kurulacak olan Türk beylik ve devletlerine denizcilik konusunda öncülük etmiştir.

Malazgirt Savaşı sonrasında Anadolu'da kurulan diğer Türk beylikleri şunlardır:

Beyliğin Adı	Kurulduğu Yer
Sökmenliler (Ahlatşahlılar) (1100-1208)	Van, Erçiş, Tatvan, Muş
İnançoğulları (Ladik Beyliği) (1261-1368)	Denizli, Ladik
Dilmaçoğulları (Togan B Arslanoğulları) (1085-1394)	Bitlis, Erzen
İnaloğulları (1098-1183)	Diyarbakır, Ergani
Tanrıvermişoğulları (1081-1093)	Efes
Çubukoğulları (1085-1213)	Harput

1.3.2. TÜRKİYE SELÇUKLU DEVLETİ (1077-1308)

Türkiye Selçuklu Devleti'nin Kuruluş Dönemi

Türkiye Selçuklu Devleti'nin kurucusu, Selçuklu soyundan (Oğuzların Kınık Boyu) Süleyman Şah'tır. Alp Arslan Dönemi'nde Anadolu fetihlerine katılan Süleyman Şah, Bizans'taki karışıklıklardan yararlanarak 1075 yılında İznik'i fethetti. Bir süre sonra İzmit'i alarak Üsküdar önlerine kadar geldi. Boğazlardan geçen gemilerden vergi almaya başladı. Süleyman Şah, Anadolu'da merkezîyetçi bir devlet kurmak istedi. Anadolu'da dağınık hâlde bulunan Türkleri tek çatı altında birleştirmeye çalıştı. Fetihler sırasında birlikte hareket ettiği Türk boylarını Bizans sınır boylarına yerleştirdi. Ancak bir süre kardeşi Mansur'un çıkardığı ayaklanma ile uğraştı. Ayaklanmayı Büyük Selçuklu Sultanı Melik Şah'ın gönderdiği kuvvetlerle bastırdı. Bu olaylardan sonra Melik Şah gönderdiği bir fermanla Anadolu **Sultanlığını Süleyman Şah'a verdi. Böylece İznik merkez olmak üzere Türkiye Selçuklu Devleti kurulmuş oldu (1077).**

Süleyman Şah, devletin hâkimiyet sahasını genişletmek amacıyla bir süre sonra Çukurova'ya yöneldi. Tarsus ve Adana'yı fethetti. Halep'i de almak isteyince Suriye Selçuklu Sultanı Tutuş ile arası açıldı. Halep civarında yapılan savaşı Süleyman Şah kaybetti ve savaş meydanında öldü (1086).

Türkiye Selçuklu-Bizans Mücadeleleri

Türkiye Selçukluları ile Bizans arasındaki ilk mücadeleler yukarıda da belirtildiği gibi Süleyman Şah Dönemi'nde başladı. Türkiye Selçuklularının her geçen gün Anadolu'ya hâkim olma gayretleri yüzünden bu mücadeleler giderek arttı.

I. Kılıç Arslan Dönemi (1092-1107): I. Kılıç Arslan (Görsel 1.11), Süleyman Şah'ın vefatı ile bozulan devlet düzenini sağladıktan sonra Bizans üzerinde baskı kurdu. Bu sırada Çaka Bey de İstanbul'u kuşatma planları yapıyordu. Bundan rahatsız olan Bizans, I. Kılıç Arslan'ı aynı zamanda kayınpederi olan Çaka Bey'e karşı kışkırttı. Çaka Bey'in daha fazla güçlenmesinden çekinen I. Kılıç Arslan, Bizans'ın oyununa gelerek Çaka Bey'i öldürttü.

I. Kılıç Arslan, batı sınırlarını güvenlik altına almak amacıyla Bizans'la bir antlaşma yaptıktan sonra doğuya yöneldi ve Malatya'yı kuşattı. Ancak Haçlı ordularının Anadolu'ya doğru ilerlediği haberini aldı. Kuşatmayı kaldırmaya mecbur oldu. İznik'e gelerek şehri savunmaya başladı. Kalabalık Haçlı kuvvetleri karşısında İznik'i terk ederek devletin merkezini Konya'ya taşıdı.

I. Mesut Dönemi (1116-1155): Bu dönemde, Bizans İmparatoru Manuel Komnenos (Manuel Komnenos) Türkleri Anadolu'dan atmak için büyük bir ordu ile harekete geçti. I. Mesut, Konya civarında Bizans ordusunu ağır bir yenilgiye uğrattı. Bu arada II. Haçlı ordusunun Anadolu'ya doğru ilerlediğini öğrenince Bizans'la antlaşma yapmak zorunda kaldı. Antlaşmaya göre Antalya ve çevresindeki bazı yerler Bizans'a bırakıldı.

II. Kılıç Arslan Dönemi (1155-1192): Haçlı Seferleri'nin Anadolu'da yarattığı otorite boşluğundan faydalanan Bizans, Batı Anadolu Bölgesi'ndeki bazı toprakları ele geçirdi. Daha sonra Bizans İmparatoru Manuel Komnenos, Türkleri Anadolu'dan tamamen atmak için harekete geçti. Bizans ve Türkiye Selçuklu kuvvetleri Isparta'da Eğirdir Gölü'nün kuzeyindeki Kumdanlı mevkiinde karşı karşıya geldi. **Miryokefalon Savaşı sonunda:**

- **Bizans'ın Anadolu'yu Türklerden geri alabilme umutları sona erdi.**
- **Anadolu kesin olarak Türk yurdu oldu. Bu tarihten sonra Anadolu'ya Türkiye denmeye başlandı.**
- **Türklerin batıya ilerleyişi hızlandı. Batı Anadolu'da Türk nüfusu arttı.**
- **Anadolu'daki ticaret yollarının denetimi büyük ölçüde Türkiye Selçuklu Devleti'ne geçti.**

1.4.1. BOY BİRLİĞİNDEN DEVLETLEŞMEYE

Boylar hâlinde yaşayan Oğuz Türkleri boy birliği ya da beylik gibi geçici siyasi çatılar altında bir araya gelme alışkanlığına sahipti. Her boyun başında da "bey" unvanı taşıyan bir başkan vardı.

Kök Türklerin yıkılmasından sonra bir süre bağımsız hareket eden Oğuzlar, Uygur Devleti kurulunca Uygurların hâkimiyetine girdiler. Uygur Devleti'nin yıkılmasından sonra Seyhun Nehri çevresine gelerek burada Oğuz Yabgu Devleti'ni kurdular. Oğuz Yabgu Devleti'nin son dönemlerinde bu devletin subaşı olan Selçuk Bey, Oğuz Yabgusu ile anlaşmazlığa düştü. Kendisine bağlı Kınık boyu ile Cend Bölgesine göç etti (960). Burada boyu ile Müslümanlığı kabul etmelerinden sonra Oğuzlara Türkmen denildi. Oğuzların İslamiyet'i kabul etmesi, İslam tarihi bakımından olduğu kadar Türk tarihi açısından da bir dönüm noktası oldu. Sonraki dönemlerde Selçuk Bey'in torunları Tuğrul ve Çağrı Beylerin önderliğindeki Oğuz Türkmenleri Horasan'da Büyük Selçuklu Devleti'ni kurdular.

TÜRKİYE SELÇUKLU DEVLETİ KÜLTÜR VE UYGARLIĞI

Devlet Yönetimi ve Ordu

Anadolu'da hâkimiyet kuran Türkiye Selçuklu Devleti, eski Türk devlet gelenekleri ve özellikle de Büyük Selçuklu Devleti'nin idari yapısını örnek aldı. Türkiye Selçuklularında devletin başında Selçuklu ailesinden gelen bir "sultan" bulunurdu. Sultan unvanı yanında hükümdarlar "keyhüsrev, keykavus, keykubat" gibi Farsça unvanlar da kullanırlardı. Hükümdarın görevi halkın mutluluk ve refahını sağlamak, ülkeyi adaletli bir şekilde yönetmek, orduya komuta etmektir. Türkiye Selçuklularında, devlet hükümdar ailesinin ortak malı olarak kabul edilir ve şehzadeler arasında paylaşırlırdı. **Türkiye Selçuklu Devleti'nde, devlet işleri "Divân-ı Saltanat"ta (Büyük Divân) görüşülürdü. Her türlü konu divanda değerlendirilerek karara bağlanırdı.**

Hükümdarın çocuklarına "şehzade" denir; şehzadeler, devlet tecrübesi kazanmaları amacıyla küçük yaşlarda vilayetlere gönderilirdi. Şehzadelerin yanına "atabey" denilen tecrübeli devlet adamları verilirdi. Hükümdar tarafından veliyaht ilan edilen şehzade ya merkezde durur ya da merkeze yakın bir vilayete gönderilirdi. Türkiye Selçuklu Devleti'nde merkezî yönetimin dışında ülke idari yönden eyaletlere ayrılmıştı. Eyaletlerin başında "emir" denilen askerî vali bulunurdu. Önemli eyaletlere şehzadeler "melik" unvanıyla atanırlardı. Şehirlerin güvenliğinden "subaşılar" sorumluydu.

Türkiye Selçuklu Devleti, ordu teşkilatlanmasında da Büyük Selçuklu Devleti'ni örnek almıştı. Ordu genel olarak şu bölümlerden oluşuyordu:

Hassa askerleri Hükümdarın sürekli yanında bulunan atlı ve yaya askerlerdi. Üç ayda bir devlet-ten maaş alırlardı.

Sipahiler (İkta askerleri) Tamamen Türklerden oluşan askerlerdi. Maaş yerine ikta (dirlik) denilen tımarları alan sipahiler genelde atlı birliklerdi. Savaş zamanı ikta sahibi ile birlikte orduya katılırlardı.

Türkmenler Uç bölgelerinde her an savaşa hazır durumda bulunan birliklerdi.

Devlete bağlı beylik askerleri İhtiyaç duyulduğu zaman savaşa davet edilirdi.

Donanma Deniz savaşlarına katılırlardı. Donanma komutanlarına "reisü'l-bahr" denirdi.

Ahilik

XIII. yüzyılda Ahi Evran tarafından oluşturulmuştur. Ahilik, şehirlerdeki esnaf ve zanaatkârların sosyal ve ekonomik yönden teşkilatlanmalarını sağlamıştır. Ahilik meslek kuruluşu olduğu kadar aynı zamanda kültür, inanç, yiğitlik ve ahlaki değerler taşırdı.

İkta Sistemi

Mülkiyeti devlete ait olan mirî araziler meliklere, emirlere ve valilere hizmet karşılığı verilirdi. İkta sahipleri kendilerine verilen araziler üzerinde asker beslemekten ve bu askerlerin eğitimini sağlamaktan sorumluydu.

HAÇLI SEFERLERİ

Hristiyan dünyasının birleşerek Orta Çağ'da Kudüs ve çevresini alma bahanesiyle Türk İslam dünyası üzerine yapmış olduğu saldırılara "Haçlı Seferleri" denir.

Haçlı Seferleri XI. yüzyıl sonlarından XIII. yüzyıl sonlarına kadar sürdü (1096-1270). Haçlı Seferleri'ne karşı başta Türkiye Selçuklu Devleti ve Eyyûbî Devleti olmak üzere Anadolu'da kurulan ilk Türk beylikleri mücadele ettiler. Bu seferlerin dinî, siyasi ve ekonomik sebepleri vardı.

Dini sebepler:

1) Hristiyanların, Müslümanların elinde bulunan Kudüs ve diğer kutsal yerleri (Antakya ve Urfa vb.) almak istemeleri

2) Fransa'da ortaya çıkan Kluni tarikatının Müslümanlarla savaşılması yönünde yaptığı çalışmalar

3) Katolik kilisesinin halkı seferlere teşvik etmesi

Siyasi sebepler:

4) **Malazgirt Savaşı sonrasında Türkler karşısında zor durumda kalan Bizans'ın Avrupa'dan yardım istemesi**

2)Türklerin Anadolu, Suriye, Filistin ve Akdeniz bölgelerinden uzaklaştırılmak istenmesi

Ekonomik sebepler:

- 1) Ekonomik açıdan zor durumda olan Avrupalıların Doğu'nun zenginliklerini ele geçirmek istemeleri
- 2)Doğudan gelen ticaret yollarının Türklerin denetiminde olması
- 3) Bazı soylu ve derebeylerin yeni topraklar kazanarak ekonomik durumlarını daha da güçlendirmek istemeleri

I. Haçlı Seferi (1096-1099): Papa II. Urban ile gezginci bir keşiş olan Pierre L'Ermite'nin (Piyer Lermite) kışkırtmalarıyla toplanan ve yaklaşık 100.000 civarında olan bu düzensiz birlikler İstanbul önlerine kadar geldi. Bizans İmparatoru Aleksı Komnenos (Aleksi Komnen) bu orduyu hemen Anadolu'ya geçirdi. Ancak Haçlılar İznik civarında I. Kılıç Arslan tarafından büyük bir yenilgiye uğratıldı. Pierre L'Ermite canını güçlölkle kurtarabildi. Bu yenilgiden sonra Alman, İngiliz, Norman, Fransız ve Belçika askerlerinden oluşan ve başlarında Fransız asillerinden Godefroi De Bouillon'ın (Godfray dö Buyan) bulunduğu 600.000 kişilik düzenli bir ordu 1096 yılında İznik önlerine kadar geldi.

I. Kılıç Arslan bu ordu karşısında tutunamadı ve İznik'i terk ederek devletin merkezini Konya'ya taşıdı. Bundan sonra I. Kılıç Arslan, Danişment hükümdarı Danişment Gazi ile birleşerek Haçlıları yıpratmaya yönelik saldırılar düzenledi ve Haçlılara çok ağır kayıplar verdirdi. Haçlılar Anadolu'dan Kudüs'e vardıklarında sayıları 50.000-100.000 kadar kalmıştı. Haçlılar, yetmiş günlük bir kuşatma sonrasında Kudüs'ü Fâtımîlerin elinden aldılar (Görsel 1.18). Şehirdeki Müslüman ve Yahudilerin çoğunu kılıçtan geçirdiler. Kudüs'te bir Latin krallığı kurdular. Anadolu'dan Kudüs'e ulaşamayan Haçlıların bir kısmı ise Antakya ve Urfa'yı ele geçirerek buralarda kontluklar kurdular.

II. Haçlı Seferi (1147-1149): Urfa ve Antakya'da kontluk kuran Haçlılarla Türkler arasında savaşlar devam etti. Musul Atabeyi Nurettin Mahmut Zengi 1144 yılında Haçlılardan önce Urfa'yı, daha sonra da Halep ve Şam'ı geri aldı. Bu gelişmeler üzerine Kudüs Kralı, Avrupa'dan yardım istedi. Fransa Kralı VII. Lui (Lui) ile Alman Kralı III. Konrad (Kanrıd) liderliğinde yeni bir Haçlı ordusu hazırlandı. Orduları ile Anadolu'ya gelen III. Konrad; Anadolu'da, Konya civarında yapılan savaşta, Türkiye Selçuklu Hükümdarı I. Mesuttarafından ağır bir yenilgiye uğratıldı. VII. Lui ise Antalya üzerinden Suriye'ye gitmek istedi ancak Toroslarda büyük kayıplar verdi. İki kral güçlölkle Kudüs'e varabildiler. 1140'ta Şam'ı kuşatmak istedilerse de başarılı olamayıp ölkelerine geri dönmek zorunda kaldılar. **II. Haçlı Seferi'nin en önemli özelliği bu sefere ilk kez kral ve imparatorların katılımı oldu**

III. Haçlı Seferi (1189-1192): Mısır'da kurulmuş olan Eyyübi Devleti Hükümdarı Selahaddin Eyyubi, 1187 yılında Haçlılarla yaptığı Hittin Savaşı'nı kazanarak Kudüs'ü ele geçirdi. Bu olay üzerine III. Haçlı Seferi başladı.

Fransa Kralı Philippe Auguste (Filip Oğüst), İngiltere Kralı I. Richard (Arslan Yürekli Rişard) ve Alman İmparatoru I. Friedrich (Frederik Barbaros), III. Haçlı Seferi'ne katıldılar. Alman İmparatoru Frederik Barbaros, Türkiye Selçuklu Hükümdarı II. Kılıç Arslan karşısında ağır kayıplar verdi. Silifke Çayı'nı geçerken boğuldu. Deniz yoluyla Suriye'ye gelen Philippe Auguste ve I. Richard, Suriye'de Akka Kalesi'ni ele geçirdilerse de Kudüs kuşatmasında başarılı olamayarak ölkelerine geri döndüler.

IV. Haçlı Seferi (1202-1204): Kudüs'ün alınamaması üzerine Papa'nın kışkırtmalarıyla yeni bir ordu kuruldu. Haçlılar deniz yoluyla Suriye'ye geçmek için Venedik'te toplandılar. Bu sırada Bizans'ta taht kavgaları sonucunda tahtan indirilen İmparator Aleksıos, Haçlı ordusundan yardım istedi. Bunun üzerine İstanbul'a gelen Haçlılar İstanbul'u yağmalayarak bir Latin İmparatorluğu kurdular.

XI-XIII. yüzyıl boyunca sekiz Haçlı Seferi gerçekleşti. İlk dört Haçlı seferinde Türkiye Selçuklu Devleti ve Anadolu Türk beylikleri başarı ile mücadele ettiler. **Son dört Haçlı seferi ise Anadolu üzerinden yapılmayıp değişik yollar üzerinden yapıldı. Ancak Haçlılar bu seferlerden bir netice elde edemediler.**

HAÇLI SEFERLERİ'NİN SONUÇLARI

Yaklaşık iki asır süren Haçlı Seferleri siyasi, dinî, ekonomik, bilimsel ve kültürel açıdan önemli sonuçlar doğurdu. Haçlı Seferleri'nin genel sonuçları şunlardır:

SIYASİ

- Haçlı Seferleri'nde birçok soylunun ölmesi veya geriye dönebilenlerin parasızlık sebebiyle mallarını satması Avrupa'da derebeylik sisteminin zayıflamasına, merkezî krallıkların güçlenmesine neden oldu.

- Türkiye Selçuklularının, Haçlılarla savaşmasını fırsat bilen Bizans, Batı Anadolu topraklarını ele geçirdi.

- Türklerin, İslam dünyasındaki saygınlığı arttı ancak batıya ilerleyişleri bir süre durdu.

DİNİ

- **Katolik kilisesi ile Ortodoks kilisesi arasındaki ayrılıklar daha da arttı.**

- **Kudüs'ün Müslümanlar tarafından geri alınması, seferlerde birçok insanın ölmesi papalara ve din adamlarına olan güveni sarstı.**

EKONOMİK

- Doğu-Batı ticareti büyük ölçüde gelişti. Batı Akdeniz ve limanları (Venedik, Cenova, Marsilya gibi) önem kazandı.

- Doğu-Batı ticaretinin gelişmesine bağlı olarak Avrupa'da bazı tüccarlar ekonomik yönden güçlendi.

- Seferlere gerekli parasal desteğin sağlanması için kralların Venedikli bankerlerden borç para almaları bankacılık sisteminin gelişmesine ortam hazırladı.

- Avrupalılar doğudaki bazı bitki, baharat, porselen ve cam eşyayı, ipek ve pamuklu kumaşları, halı-ları ülkelerine götürdüler.

- Seferler neticesinde Anadolu, Suriye ve diğer bölgeler tahrip oldu, tarımsal üretim azaldı, ticari hayat durgunlaştı.

BİLİMSEL VE KÜLTÜREL

- Avrupalılar Müslümanlardan pusula, barut, kâğıt ve matbaanın kullanımını öğrendiler.

- Avrupalılar İslam kültür ve medeniyetini yakından tanıma fırsatı buldular. Bazı İslam âlimlerine ait eserleri Latinceye çevirdiler. Bu durum Avrupa'da bilim hayatının büyük ölçüde gelişmesine ortam hazırladı.

TÜRKİYE SELÇUKLU - MOĞOL MÜCADELELERİ

XIII. yüzyıldan itibaren Anadolu'ya yönelik Moğol tehdidi belirgin hâle geldi. Türkiye Selçuklu Sultanı I. Alâeddin Keykubat bu durum karşısında bazı tedbirler almak zorunda kaldı. Konya, Kayseri, Sivas gibi şehirlerin kalelerini yeniden inşa etti. Sınır boylarındaki kaleleri güçlendirdi. Eyyübilerle dostane ilişkiler kurdu. Moğollarla iyi geçindi.

I. Alâeddin Keykubat, Moğol tehdidine karşı Kafkaslarda hüküm süren Harzemşahlarla iyi ilişkiler kurdu. Hatta Eyyübilerle birlikte Harzemşahları da yanına alarak Moğollara karşı ittifak kurmak istedi. Ancak Harzemşah Hükümdarı Celalettin Harzemşah'ın Ahlat'ı işgal edip Sivas'a doğru ilerlemesi yüzünden bu ittifak gerçekleşmedi. Bu gelişmeler üzerine I. Alâeddin Keykubat, **Harzemşahlar Devleti üzerine yürüdü. Erzincan civarındaki Yassı Çimen'de yapılan savaşı Türkiye Selçuklu Devleti kazandı (1230). Bu savaştan bir süre sonra Harzemşahlar yıkıldı (1231). Harzemşahların yıkılmasıyla Türkiye Selçuklu Devleti ve Moğollar komşu oldular.**

II. **1231 yassıçemen savaşının olumsuz etkisi t.selçuklu devletinin Moğollar ile komşu olmasıdır.!!!**

III.

Anadolu'ya hâkim olmak isteyen Moğollar büyük bir ordu ile Malatya'ya kadar ilerlediler. Bu durum karşısında I. Alâeddin Keykubat, Moğol Hükümdarı Ögeday'a elçiler göndererek barış teklifinde bulundu. Moğolların ağır şartlar içeren teklifini,

Moğolları Anadolu'dan uzak tutabileceği düşüncesiyle kabul etti. Moğol tehlikesinin daha da belirgin hâle gelmesi üzerine Abbasi halifesi, Selçuklu ve Eyyubilere elçiler gönderdi. Elçiler, her iki devlete birbirleriyle savaşmaları yerine Moğollara karşı ittifak kurlmalarını önerdiler. I. Alâeddin Keykubat bu fikre destek verdi. Ancak bu ittifaka karşı olanlar, I. Alâeddin Keykubat'ın elçiler, onuruna verdiği ziyafet esnasında onu zehirleyerek öldürdüler (1237).

Baba İshak İsyanı (1237): Selçuklu merkezî otoritesinin zayıflamasını fırsat bilen Güney Anadolu'daki (Kâhta, Adıyaman ve Maraş) bazı Türkmenler otlak ve mera yetersizliği, devletin kendileriyle fazla ilgilenmediği iddiasıyla Baba İshak adlı bir şeyhin etrafında isyan çıkardılar. Ancak burada fazla tutunamayan Baba İshak Amasya'ya giderek buradaki Türkmenleri de isyana teşvik etti. Tanrının kendilerine zafer vadettiğini, yapılacak savaşlarda kimsenin öldürülemeyeceğini iddia etti. Sivas'ı ele geçirip yağmalayan Türkmenler, üzerlerine gelen bir Selçuklu ordusunu da yenmeyi başardılar. II. Gıyaseddin Keyhüsrev, Baba İshak üzerine yeni ordular gönderdi. Yakalanan Baba İshak idam edildi. Ancak bu isyanları fırsat bilen Moğolların Anadolu üzerindeki baskıları iyice arttı.

Kösedağ Savaşı (1243): Türkiye Selçuklu Devleti'nin Baba İshak İsyanı'nı güçlükle bastırmasını ve merkezî otoritenin bozulmasını fırsat bilen Moğollar Anadolu'ya saldırdılar. Erzurum'u yağmaladılar. II. Gıyaseddin Keyhüsrev, Moğolları Sivas'ın doğusunda yer alan Kösedağ mevkinde karşıladı. (Görsel 1.20) Selçuklu öncü kuvvetinin Moğollar tarafından imha edilmesiyle paniğe kapılan Sultan, savaş meydanını terk ederek Konya'ya doğru çekildi (1243). Moğollar kısa sürede Sivas, Erzincan ve Kayseri'yi ele geçirip yağmaladıktan sonra İran'a çekildiler.

Kösedağ yenilgisinden sonra Sultan, Moğol Komutanı Baycu Noyan'a elçiler göndererek barış istedi. II. Gıyaseddin Keyhüsrev Moğolların ağır şartlar içeren antlaşmasını, vergi ödemek koşuluyla kabul etmek zorunda kaldı. Dolayısıyla Türkiye Selçuklu Devleti, Moğolların denetimine girmiş oluyordu. Kösedağ Savaşı'nın sonucunda; **2 temel sonuç:**

• **Türkiye Selçuklu Devleti dağılma sürecine girdi.**

1) Selçuklularda taht kavgaları arttı ve Moğollar istediklerini tahta çıkarmaya başladı. Böylece Türkiye Selçuklu Devleti Moğolların egemenliğine girdi.

2) Merkezî otoritenin bozulması üzerine birçok Türk beyliği ortaya çıktı.

• Anadolu yağmalanarak tahrip edildi. Tarımsal üretim düştü. Ticaret yollarının güvenliği kalmadığından ticari faaliyetler azaldı.

• Moğol tehlikesinden kurtulmak isteyen birçok Türkmen boyu Batı Anadolu'ya göç ederek buraların Türkleşmesini sağladı.

Kösedağ Savaşı'ndan sonra Anadolu'da kurulan Türk Beylikleri ve kuruldukları bölgeler şunlardır:

Karamanoğulları	Konya civarında kuruldu. Dönemin en güçlü beyliği idi.	Osmanoğulları	Söğüt ve Domaniç civarında kuruldu.
Germiyanogulları	Kütahya civarında kuruldu.	Hamitoğulları	Isparta ve Burdur civarında kuruldu.
Aydinoğulları	Aydın civarında kuruldu. Denizcilik faaliyetlerinde bu- lundular.	Candaroğulları	Kastamonu ve Sinop civarında kuruldu. Denizcilik faaliyetlerin- de bulundu.
Menteşeoğulları	Muğla civarında kuruldu. Denizcilik faaliyetlerinde bulundu.	Ramazanoğulları	Adana ve Tarsus civarında kuruldu.
Saruhanogulları	İzmir ve Manisa civarında kuruldu. Denizcilik faaliyetlerin-	Dulkadiroğulları	Maraş civarında kuruldu.

de bulundu.

Karesioğulları

Balıkesir ve Çanakkale civarında kuruldu. Denizcilik faaliyetlerinde bulundu.

Eratna Devleti

Ankara, Tokat, Sivas civarında kuruldu.

AŞİRETEN BEYLİĞE

2.1.2. OSMANLI BEYLİĞİ'NİN KURULUŞ SÜRECİ

Osmanlı Devleti'ni kuranlar Oğuzların Günhan soyunun Kayı boyuna mensuptur. Kayı kelimesi, güç ve kudret anlamına gelmektedir. Kayıların büyük bir bölümü, 1071 Malazgirt Savaşı'ndan sonra Anadolu'ya geldiler. Kayılar ilk olarak Ahlat yöresini yurt edindiler. Türkiye Selçuklu Sultanı I. Alaaddin Keykubat zamanında Moğollarla yaptıkları başarılı mücadeleler ve Türkiye Selçuklu Devleti'ne yaptıkları hizmetler karşılığında ilk olarak Ankara yakınlarındaki Karacadağ yöresine, daha sonra Bizans sınırındaki Söğüt'e uç beyliği olarak yerleştirildiler. Bu dönemde Kayıların başında Ertuğrul Gazi (Görsel 2.1) bulunuyordu. Bizans'a karşı fetih faaliyetlerine başlayan Ertuğrul Gazi bir süre sonra Domaniç'i ele geçirdi. Türkiye Selçuklu Devleti, Türk devlet geleneğine göre Domaniç'i "kılıç hakkı" olarak Kayılara verdi. Kayılar, Söğüt'ü kışlak; Domaniç'i de yaylak olarak kullanmaya başladılar. 1281 yılında Ertuğrul Gazi'nin vefatı (Görsel 2.2) üzerine yerine oğlu Osman Bey, Kayı boyunun başına geçti ve babasının yarım bıraktığı fetih hareketlerine devam etti.

Osman Bey'in ilk yıllarında beylik, Türkiye Selçuklu Devleti'ne bağlı bir konumdaydı. Ancak Türkiye Selçuklu Sultanı III. Alaaddin Keykubat'ın İlhanlılar tarafından İran'a götürülmesi üzerine Anadolu'da iktidar boşluğu ortaya çıktı. Bu sırada Osman Bey, Bizans ile mücadele hâlindeydi. Bu mücadeleler sonucunda kazanılan Koyunhisar Savaşı ile Osman Bey bağımsızlığını ilan ederek kendi adına hutbe okutup para bastırdı. Böylece Osmanlı Beyliği bağımsız konuma geldi (1302).

Osmanlı Beyliği'nin kısa sürede gelişerek altı asır sürecek bir devlet kurması; Türk İslam ve dünya tarihinde Osmanlı Devleti'nin kuruluşu, gelişimi, menşei üzerine çeşitli tartışmalara neden oldu. Bu tartışmaların temelinde Osmanlıların ilk dönemlerine ait yeterli belgelerin olmayışı, Osmanlı Devleti'nin kuruluşu üzerine yapılan araştırmaların konuyu tam olarak aydınlatamaması da etkilidir.

OSMANLI-BİZANS İLİŞKİLERİ

XIV. yüzyıl başlarından itibaren gaza ve cihat politikası doğrultusunda hareket eden Osman Bey, Batı eksenli bir fetih politikası izledi. Bu politikada en büyük rakibi Bizans ve Bizans'a bağlı tekfurlardı. Osmanlı Beyliği'nin yapmış olduğu fetihler bir anda olmadı. Belli bir süre ve sistem içinde, uzun süreli sabır isteyen bir süreç sonrasında gerçekleşti. Öyle ki Osman Bey Dönemi'nde alınmak istenen İznik, dönem dönem gerçekleşen kuşatmalar sonucu ancak otuz yıl sonra Orhan Bey Dönemi'nde fethedildi.

Osman Bey'in Bizans'a yönelik fetih politikasının temelinde cihat ve gaza amacı ağır bastı. Ancak bu dönemde pek çok etkenden dolayı fetih süreci ağır işledi. Osman Bey bir yandan Anadolu beyliklerinin birbirleriyle olan mücadelelerini yakından takip etti ve bu mücadelelerden uzak kalmaya çaba gösterdi diğer yandan da Bizans'ın durumuna göre pozisyon aldı.

Osmanlı Beyliği'nin kuruluşu hakkında Halil İnalcık, Paul Wittek, Fuad Köprülü, gibi tarihçiler tarafından öne sürülen nazariyeler şöyledir:

Halil İnalçık, eski Selçuklu sınırında büyük bir demografik (nüfus) potansiyele sahip ve yüceltilmiş gaza ideolojisiyle donan- mış yeni bir Türkiye'nin doğmakta olduğunu savunur.

Paul Wittek, Osmanlı Beyliği'nin çok güçlü bir devlet olarak ortaya çıkmasını bu beyliği kuranların gaza düşüncesiyle hareket etmelerine bağlamaktadır

Fuad Köprülü, bütün meseleyi, Ahlat'tan Domaniç'e gelen Ertuğrul Bey ve neslinin insan yapısına bağlamaya çalışmaktadır(gaza düşüncesi)

OSMANLI BEYLİĞİ NASIL KURULDU?

Osmanlılar, Oğuzlar'ın Kayı boyuna mensuptur. Türkiye Selçuklu hükümdarı Alaaddin Keykubat zamanında, önce Karacadağ'a ardından da Söğüt ve Domaniç yöresine Ertuğrul Gazi başkanlığında uç beyliği olarak yerleştirilmişlerdir.

Kösedağ Savaşı'ndan sonra Kayı Boyu, Anadolu'yu işgal eden İlhanlı Devleti'ne bağlanmıştır. Bu devletin zayıflamasıyla Osman Bey, 1299 yılında bağımsızlığını ilan etmiştir.

Osmanlı Beyliği kurulduğu sıralarda Balkanlar'da siyasi birlik yoktu. Balkanların en kuvvetli devleti Sırp Krallığı'ydı. Bundan başka Bulgar, Macar ve Arnavut krallıkları, Eflak, Boğdan, Bosna, Hersek ve Erdel beylikleri bulunmaktaydı.

Venedik ve Cenevizliler ise Akdeniz ve Karadeniz'deki ticaret yollarını ele geçiren önemli iki deniz devletiydi.

OSMANLI BEYLİĞİ'NİN BÜYÜMESİNİ SAĞLAYAN TEMEL SEBEPLER

Osmanlı Beyliği'nin coğrafi konumunun genişlemeye elverişli olması

Balkanlar'da siyasi birliğin olmaması,

Bizans'taki taht kavgaları ve Bizans tefurlarının halktan ağır vergiler toplaması.

Osmanlı Beyliği'nin güçlü bir merkezi otorite kurması.

Osmanlılar'ın, Bizans'a karşı yürütmüş olduğu cihat anlayışının Türkmenler tarafından desteklenmesi.

Osmanlılar'ın halka iyi davranarak, dinsel hoşgörüyü devlet politikası haline getirmesi.

Fethedilen topraklara Türkmenlerin yerleştirilmesi, böylece fetihlerin kalıcı ve sürekli olması.(RUMELİ İSKAN(YERLEŞTİRME POLİTİKASI)

Tımar sistemi sayesinde devletin büyük bir askeri güce sahip olması

Osmanlı hükümdarlarının örgütlenme yeteneğinin çok iyi olması.

Osmanlı Devleti'nin fethettiği topraklarda uyguladığı politikalardan biri de İstimalet politikası olmuştur. İstimalet politikası diğer bir deyişle hoşgörü politikası anlamına gelmektedir.

Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda olduğu kadar Rumeli'deki fetihlerin kalıcı olmasında ve **Balkanların İslamlaşması ve Türkleşmesinde önemli katkıları bulunan teşkilatlar içinde Bâciyân-ı Rûm'un farklı bir önemi vardı.** Ahi Evran'ın hanımı Fatma Hatun tarafından kurulan bu kadın teşkilatlanmasına "Anadolu Bacıları" da denilirdi. Bu teşkilata mensup olanlar halı, kilim gibi tekstil üretimi yaparlardı. Aynı zamanda Türk kültür ve geleneklerini buldukları bölgelerde yaşatarak çevrelerine örnek olurlardı.

4.1.1. SÛFİLER VE ÂLİMLERİN ÖĞRETİLERİNİN ANADOLU'NUN İSLAMLAŞMASINA ETKİLERİ

Anadolu'nun İslamlaşması, Türk ve İslam tarihinin en önemli olaylarından birini oluşturmaktadır. Anadolu'nun İslamlaşması bir dönemde meydana gelmiş ve kısa süre içinde sona ermiş bir olgu değildir. XI. yüzyıl başlarında Horasan Bölgesi'nde siyasi birlik kuran Selçuklular, Anadolu'ya Çağrı Bey önderliğinde akınlarda bulundular. 1071 Malazgirt Zaferi'yle de Anadolu kapıları Müslüman Türklere tamamen açıldı. Bundan sonra Türkmenler sadece akın için değil, yerleşme amacıyla Anadolu'ya geçmeye başladı. Diğer yanda Büyük Selçuklu Devleti'nin Türkmenleri Anadolu'ya iskân etme siyaseti de bu yerleşmeye uygun zemin hazırladı. Bunun sonucunda Oğuz boylarına mensup kalabalık Türkmen kitleleri Türkistan, Horasan ve Azerbaycan taraflarından gelerek Anadolu'ya yerleşmeye başladı.

XII. **Tasavvuf:** İslam'ın temel prensiplerine dayanarak nefsi arındırma, ahlaki güzelleştirerek dinî yaşama, ruhun yücelmesine ve kemale ermesine çalışarak Allah'a ulaşma ilmidir. Tasavvuf yolunda giden kişiye "mutasavvıf" veya "sûfi" denir.

XIII. **Tarikat:** Aynı dinin içinde birtakım yorum ve uygulama farklılıklarına dayanan, bazı ilkelerde bir-birinden ayrılan Allah'a ulaşma ve onu tanıma yollarından her biridir. Mevlevi ve Bektaşî tarikatı gibi.

Türklerin İslamiyet'i kabulüyle başlayan ve XII. yüzyılda gelişimini tamamlayan tasavvuf düşüncesi ve bu düşüncenin mirasçıları Anadolu'nun İslamlaşmasında büyük bir rol üstlendiler. Özellikle Sultan Alaaddin Keykubat Dönemi'nde Anadolu, Horasan âlimlerine ev sahipliği yaptı. Anadolu kısa sürede âdeta dinî ve tasavvufî terbiye ile donandı. XIII. yüzyıl başlarından itibaren ise Orta Asya'nın maruz kaldığı Moğol İstilasası'nın ardından kaçan birçok Türk boyu Anadolu'ya sığındı. Bunun neticesinde Anadolu tam bir kültür merkezi hâlini aldı. Hoca Ahmet Yesevi, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, Hacı Bektâş-ı Veli, Ahi Evran, Yunus Emre ve Hacı Bayrâm-ı Veli gibi pek çok sûfi ve âlim bu devirde yetişmiş ve öğretileriyle halkın yaşamına ışık tutmuşlardır.

XIII. tasavvuf ilmi ile yoğrulan sûfiler, gittikleri yerlerde halka manevi destek verdiler. Terk edilen, yıkılan yerleri yeniden imar etmeleri gibi dinî ve ilmî çalışmalarda bulundular. Bu yüzden sultanlar ve devlet adamları da vakıflar kurarak onları desteklediler. Böylece kaynağı İslam olan adalet anlayışı ve devletin desteği ile sûfiler Anadolu'nun yeniden imarında büyük rol oynadılar. Hem mutasavvıf, gerektiğinde savaşçı olan dervişler; yol kenarlarına, boş topraklara tekke ve zaviyeler inşa ederek; yerli halkın da İslamlaşmasına vesile oldular. Sûfiler, aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin kuruluş ve gelişme aşamasına büyük katkı sağladılar.

KURULUŞ DEVRİ PADİŞAHLARI KİMLERDİR?

Osman Gazi (1299 – 1324)

Orhan Gazi (1324 – 1362)

I. Murat (1362 – 1389)

I. Bayezit (1389 – 1402)

I. Mehmet (1413 – 1421)

II. Murat (1421 – 1451)

• **OSMAN BEY (1299 – 1324)**

• [Osmanlı Beyliği](#)'nin kurucusu olan Osman Gazi Ahiler'in desteğini alarak Bizans'la mücadeleye girmiş Bilecik, Yarhisar, İnegöl ve Karacahisar'ı ele geçirmiştir.

• **Koyunhisar Savaşı (1302):**

• **Bizans'la yapılan ilk büyük savaştır.** Bu savaşta Bizans yenilmiştir.

• – İlk para Osman Bey zamanında bastırılmıştır.

• – Osman Bey'in başarılı olmasında Akçakoca, Konur Alp, Samsa Çavuş gibi Türkmen Gazilerinin rolü büyüktür.

• – Osman Bey zamanında Bilecik ardından da Yenişehir başkent olmuştur.

• **ORHAN BEY (1324 – 1362)**

• Orhan Bey Bursa'yı alarak burayı başkent yapmıştır.

• **Maltepe (Pelekanon) Savaşı (1329):**

• Bizans'la yapılan mücadeleyi Osmanlılar kazanarak İznik ele geçirilmiştir. Bundan bir süre sonra Osmanlı kuvvetleri İzmit'i almış (1337) böylece Kocaeli Yarımadası'nın tamamı [Osmanlı Devleti](#)'nin eline geçmiştir.

• **Rumeliye geçiş (1353)**

• **Orhan Bey Karesibeyliği'ndeki taht kavgalarından yararlanarak bu beyliği topraklarına kattı. Böylece Osmanlılar'ın ilk donanması kurulmuş** ve Rumeli'ye geçiş gerçekleşmiştir. Ayrıca Hacı İlbey ve Evranos Bey'de Osmanlı hizmetine girmiştir..

• Bizans İmparatoru'nun Sırp ve Bulgarlar karşısında Osmanlılar'dan yardım istemesi üzerine **Çimpe kalesi alınarak (1353) Rumeli'de ilk toprak parçası ele geçirildi.**

• **– Çimpe kalesi Rumeli'deki fetihler için üs olarak kullanılmıştır.**

• Orhan Gazi'nin oğlu Süleyman Paşa ise Bizans'taki otorite boşluğundan faydalanarak Gelibolu, Tekirdağ, Malkara, Keşan ve Çorlu'yu ele geçirdi.

• Orhan Bey zamanında:

• – İlk divan örgütü oluşturuldu.

• – İlk düzenli ve devamlı ordular kuruldu.(Yaya ve Müsellem)

• – İlk vezirlik makamı kuruldu.

• – İlk Osmanlı medresesi açıldı (İznik'te).

• **I. MURAT (1362 – 1389)**

- I. Murat, Orhan Bey zamanındaki fetihlere devam ederek, Çorlu, Lüleburgaz, Dedeoğaç ve Dimetoka'yı ele geçirdi.
- **Sazlıdere Savaşı (1363):**
- İstanbul'un yiyecek deposu durumunda olan Edirne, Bulgar destekli Bizans ordusu, yenilgiye uğratarak ele geçirildi (1363). Burası Balkanlar üzerine yapılan seferlerde üs olarak kullanılmıştır
- **Sırpsındığı savaşı (1364):**
- Türkler'i Rumeli'den atmak üzere düzenlenen ilk haçlı seferidir. (Sırp, Bulgar, Macar) yapılan mücadeleyi Hacı İlbey komutasındaki Osmanlılar kazanmıştır.
- Bu savaşın sonunda Sırp Krallığı vergiye bağlanmıştır.
- **Çirmen Savaşı (1371)**
- Türkler'in Balkanlar'daki ilerleyişini durdurmak amacıyla Sırp'lar'la [Osmanlı Devleti](#) arasındaki Çirmen mevkiinde yapılan mücadeleyi Osmanlı Devleti kazanmıştır. Bu savaşla Batı Trakya toprakları ele geçirilmiştir.
- **I. Kosova Savaşı (1389):**
- Osmanlılar Balkanlar'da ilerleyerek Manastır ve Sofya'yı ele geçirdi. Bunun üzerine Osmanlılar'ın Balkanlar'daki ilerleyişini durdurmak amacıyla Haçlı ordusu oluşturuldu. (Sırp, Boşnak, Macar, Eflak, Hırvat, Leh ve Çek) kuvvetleri birleşti. Karamanoğulları'nın Haçlı ordusunu desteklemesi üzerine Timurtaş komutasındaki Osmanlı ordusu Ploşnik'te bozguna uğrattı (1387). Bu bozgun Balkan krallıklarını umutlandırdı. Bundan bir süre sonra Haçlılar'la yapılan mücadeleyi Osmanlılar kazandı. I. Murat savaşın sonunda şehit oldu.**(SAVAŞ MEYDANINDA)**
- I. Murat Anadolu'daki Türk birliğini sağlamak amacıyla Germiyanogullarından çeyiz karşılığında Kütahya ve Tavşanlı'yı almış, Hamitoğulları'ndan ise Isparta ve Akşehir civarı parayla satın alınmıştır.
- I. Murat Zamanında:
  - – Yeniçeri ocağı kuruldu.
  - – İlk top I. Kosova savaşında kullanıldı.
  - – Osmanlılar'da ilk sultan ünvanını I. Murat kullandı.
  - – Rumeli beylerbeyliği oluşturuldu.
  - – Karamanoğulları'yla ilk defa mücadele edilerek itaat altına alındı.
  - – Sırp'lar ve Bulgarlar hakimiyet altına alındı.
  - – İlk defa Tımar sistemi oluşturuldu.
  -
  -
- **I. BAYEZİT (1389 – 1402)**
- I. Bayezit Anadolu'daki Türk birliğini sağlamak amacıyla Germiyanogulları, Aydınoğulları, Saruhanogulları, Hamitoğulları,
- Karamanoğulları ve Candaroğulları'nı itaat altına aldı. Böylece Anadolu'daki Türk birliğini sağladı.

- Niğbolu Savaşı (1396):
- Yıldırım Bayezit'in İstanbul'u kuşatması ve Balkanlar'da ilerlemesi üzerine Macar krallığının önderliğinde Haçlı ordusu harekete geçti. Yapılan mücadeleyi Osmanlılar kazandı.
- Bu savaşla;
  - Türkler'in Anadolu hakimiyeti yolundaki gücü daha da artmıştır.
  - İstanbul'u kuşatan ilk Osmanlı hükümdarı Yıldırım'dır.
  - Onun zamanında Anadolu Beylerbeyliği kurulmuştur.
  - İstanbul'u fethedebilmek amacıyla Anadolu Hisarını yaptırmıştır.
  - Halife tarafından Yıldırım'a Sultan-ı İklîm-i Rum ünvanı verilmiştir.
  - Anadolu'daki Türk birliğini sağlamıştır.
- Bizans, Osmanlı Devleti'nin üstünlüğünü kabul ederek bir antlaşma imzaladı.
- Buna göre:
  - İstanbul'da bir Türk Mahallesi kurulacak ve cami yaptırılacaktı.
  - İstanbul'da Türkler'in davalarına bakacak bir kadı bulunacaktı.
  - Bizans, Osmanlı Devleti'ne her yıl vergi verecekti.
- **Ankara Savaşı (1402)**
- Nedenleri:
  - I. Bayezit'la, Timur'un topraklarını genişleterek komşu olmaları.
  - Timur'dan kaçan Ahmet Celayir ve Karakoyunlu hükümdarı Kara Yusuf'un Yıldırım'a sığınması, I. Bayezit'in da onları Timur'a teslim etmemesi.
  - I. Bayezit'in Erzincan ve Kemah kalelerini alması.
  - Timur'un Sivas'ı alarak yağmalaması
  - Anadolu'daki beyliklerin Beyazıt'ı Timur'a şikayet etmesi.
  - İki hükümdarın mektuplarla birbirini tahrik etmesi.
  - * Savaşın en önemli nedeni ise her iki hükümdarında Türk İslam dünyasına hakim olma istekleridir.
- İki ordu Ankara yakınlarında karşılaştı. Tımarlı Sipahiler'in ihaneti ve bazı beylerin Timur'un safına geçmesi üzerine Osmanlılar savaşı kaybetmiştir (1402).
- **Sonuçları:**
- **1)– Anadolu'daki Türk birliği bozuldu.**
- **2)– I. Bayezit'in oğulları arasında taht kavgaları başladı.**
- **3)– Balkanlar'daki Türk ilerleyişi durdu**
- **4)– İstanbul'un fethi gecikti.**
- **5)Fetret devri başladı**
-
- **Fetret Devri (1402 – 1413)**
- Ankara Savaşı'ndan sonra I. Bayezit'in oğulları arasında taht mücadelelerinin başlaması, Osmanlı Devleti'nin yıkılma tehlikesi geçirmesine neden olmuş buna rağmen devlet örgütünün sağlamlığı, Rumeli'de adaletli bir yönetimin olması, kısa zamanda Osmanlılar'ın toparlanmasını sağlamıştır.1.mehmet sonlandırmıştır.

- **I. MEHMET (ÇELEBİ)** (1413 – 1421):
- I. Mehmet diğer kardeşlerini yenerek Osmanlı birliğini yeniden sağladı. Osmanlı Devleti'nin kaybetmiş olduğu toprakların çoğunu geri alan I. Mehmet, Menteşeoğulları ve Saruhanoğullarını topraklarına katmış. Karamanoğulları'nıda itaat altına almıştır.
- – Osmanlılar ilk deniz savaşını Venedikler'le yapmış ve bu savaşı Osmanlılar kaybetmiştir (1416).
- – I. Mehmet zamanında dini nitelikli şeyh Bedrettin isyanıyla Çelebi Mehmed'in kardeşi olduğunu iddia eden Düzmece (şehzade) Mustafa isyanı bastırılmıştır.
- **II. MURAT** (1421 – 1451)
- Bizans'ın desteğiyle ikinci defa ayaklanan Düzmece Mustafa isyanı bastırıldı (1422).
- Aydınoğulları, Hamitoğulları ve Germiyanogulları tekrar Osmanlılar'a bağlandı. Karamanoğulları ise itaat altına alındı.
- Osmanlılar'ın Balkanlar'daki ilerlemesini durdurmak amacıyla Hünyadi Yanoş komutasındaki Macarlar Osmanlılara karşı bazı başarılar kazandılar. Bunun üzerine II. Murat Edirne Segedin Antlaşması'nı imzaladı.
- Buna göre;
- 1. Osmanlılarla Macarlar on yıl savaşmayacaktı.
- 2. Sırp Krallığı yeniden kurulacak Türkler aldığı toprakları geriverecekti.
- Varna Savaşı (1444):
- II. Murat hükümdarlığı oğlu II. Mehmet'e bırakınca Macarlar antlaşmayı bozarak takviye aldıkları haçlı birlikleriyle Osmanlılar'a saldırdı. Yapılan mücadeleyi Osmanlılar kazandı. Bu savaş Osmanlılar'ın Balkanlar'daki hakimiyetini sağlamlaştırmıştır.
- II. Kosova Savaşı (1448):
- Haçlılar Varna savaşının intikamını almak için Osmanlılar'a tekrar saldırdılar. Mücadeleyi bir kez daha Osmanlılar kazandı.
- Böylece;
- – **Osmanlılar'ın Balkanlar'daki hakimiyeti kesinleşti.**
- – Avrupalıların Türkler'i Balkanlar'dan atma ümitleri sona erdi.
- – Türkler savunmadan taarruza geçti.
- – İstanbul'un fethi kolaylaştı.
- Karamanoğulları II. Murat zamanında Osmanlılar'a karşı Haçlılarla ittifak yapmıştı

4.1.1. OSMANLI DEVLET İDARESİNİ OLUŞTURAN UNSURLAR

Osmanlı devlet idaresi seyfiye (askerî bürokrasi), ilmiye (din, eğitim ve hukuk bürokrasi) ve kalemiye (sivil bürokrasi) şeklinde birbirini tamamlayan üç bölümden oluşurdu. Bu üç sınıf üyelerinin Müslüman olma zorunluluğu vardı. Bu sınıfların birlikteliği sayesinde Osmanlı Devleti güçlü bir merkezî otoriteye sahip oldu. Bunun sonucunda da üç kıtaya hükmeden büyük bir imparatorluk konumuna erişti. Bu sınıfların görevleri şunlardı:

Seyfiye (Askerî Bürokrasi): Kılıç sahibi anlamına gelen askerî sınıfı temsil ederlerdi. Osmanlı Devleti fetih ve gaza temeli üzerine oturtulduğu için uzun süre seyfiye, yönetici sınıfın en etkili kanadını oluşturdu. Seyfiye sınıfı üyelerinin yönetim ve askerlikle ilgili yetki ve sorumlulukları vardı. Seyfiyenin Divân-ı Hümâyundaki temsilcileri vezir-i âzam, vezirler, kaptanıderya ve yeniçeri ağası idi.

Seyfiye sınıfının taşradaki temsilcileri ise; eyaletleri yöneten beylerbeyleri ile sancakları yöneten sancak beyleri idi. Bu görevliler buldukları yerlerde buyrukları altındaki diğer görevlilerle birlikte merkezden gelen emirleri uygularlardı. Yönetim dışında askerlik görevi de bulunan seyfiye ülkenin iç ve dış güvenliğinin sağlanmasından sorumluydu.

Kalemiye (Sivil Bürokrasi): Osmanlı Devleti'nde bürokrasi sınıfını oluşturan bu grup genelde idari ve mali işlere bakarlardı. Kalemiyenin Divândaki temsilcileri Anadolu ve Rumeli defterdarları ile nişancı idi. Devletin iç ve dış yazışmaları, hazine arazileri ile ilgili kayıtların tutulması da kalemiye sınıfının görevidi. Ayrıca başta reisülküttap olmak üzere Divân toplantılarının bürokratik işlemlerini yürüten kâtipler (Görsel 4.7) ile ülke genelindeki her türlü yazışma işlerini yerine getiren memurlar da kalemiye sınıfına dâhildi.

İlmiye (Din, Eğitim ve Hukuk Bürokrasi): İlimle uğraşan sınıf anlamına gelir. İlmiye sınıfı mensupları medreselerde iyi bir eğitim gördükten sonra divanda ve diğer idari birimlerde görevlendirilirdi. Divândaki temsilcileri kazasker; taşradaki temsilcileri ise kadılardı. İlmiye sınıfından olan şeyhülislam ise gerekli durumlarda divana katılırdı. Bunun dışında ilimle uğraşan müderrisler de bu gruba dâhildi. İlmiye sınıfı mensupları Müslüman olmak zorundaydı.

• TIMAR SİSTEMİ

- **Timar, devlet görevlilerine hizmetleri karşılığında, belli bir bölgenin vergi toplama yetkisinin dev- redilmesi anlamına gelmektedir.**
- Osmanlı Kuruluş ve Yükselme dönemlerinde, kuvvetli bir merkezî idarenin ve bazı siyasi şartların ortaya çıkardığı timar sistemi, memleketin askerî gücünü olduğu gibi ekonomik ve sosyal durumunu da doğrudan etkiledi. Osmanlı Devleti, timar sistemi ile devlet hazinesinden para ayırmadan Osmanlı ordusunun taşradaki en kalabalık grubu olan eyalet askerlerini oluşturmuştur. Diğer yandan tarım arazilerinin sürekli işlenmesini sağlayarak üretime süreklilik kazandırdı. Toprak gelirleriyle memur maaşları karşılanmış, vergiler düzenli toplanmıştır
- Timar sistemi ile savaşa hazır askerler (tımardı sipahiler) yetiştirildi. Timar sahipleri buldukları yerlerde güvenliği sağlayarak devlet otoritesini güçlendirdi. Bütün bunların yanında konar-göçer Türkmenlerin, büyük ölçüde yerleşik hayata geçmesi sağlandı ve yerli halka zarar vermeleri de önendi.

▪ **TIMARLI SİPAHİLER**

Tımarlı sipahiler (Görsel 3.6), Osmanlı ordusunun en önemli ve en kalabalık atlı kuvvetleri idi. Tımar sahiplerinin vergi gelirine göre beslemek zorunda oldukları bu atlı askerlere “cebelü” de denirdi. Tımarlı sipahileri, has, zeamet ve tımar sahipleri besledikleri için devlete ekonomik yönden yük olmazlardı. Devletten maaş almaz, ganimet elde etmezlerdi. Tımarlı sipahiler bağlı bulunduğu bölgede reayadan vergileri toplarlardı. Tımarlı sipahilerin yıllık gelirleri, hizmet kıdemlerine göre bin ile yirmi bin akçe arasında olurdu. Tımarlı sipahiler, Türk ve Müslümanlardan oluşurdu.

Yeniçeri Ocağı: Osmanlı Devleti'nin asker ihtiyacını karşılamak amacıyla I. Murat Dönemi'nde bizzat padişahın hizmetinde bulunacak daimi ve profesyonel bir ordu kuruldu (1362). Yeniçeri Ocağı adı verilen bu ordu, barış zamanlarında Edirne'de ve saray çevresinde dururdu. İstanbul'un fethinden sonra İstanbul'da iki yeniçeri kışlası yapıldı. (İstanbul'daki kışlalardan biri Şehzade Camisi civarında, diğeri Aksaray tarafındaydı.). Yeniçeri kışlaları kendi içlerinde her orta ve bölüğe mahsus oda denilen birimlere ayrılırdı. Yeniçeriler başlarına börk denilen özel bir serpuş giyer; silah olarak da ok, yay, kılıç, hançer, balta; ateşli silahların yayılmasından sonra ise tüfek kullanırlardı. Yeniçeriler savaşta padişahın yanında ve merkezde savaşırlar, üç ayda bir “ulufe” denilen maaş alırlar ve askerlikten başka bir işte çalışmazlardı. Yeniçeri Ocağındaki yaya bölükleri sınıfına “orta bölükleri” denirdi. Yeniçeri Ocağının en büyük komutanı “Yeniçeri ağası”ydı.

▪ *Kapıkulu Süvarileri*

Kapıkulu süvarileri, merkez ordusunun en itibarlı atlı birlikleriydi. İlk zamanlarda buraya nüfuzlu devlet adamlarının ve kumandanlarının çocukları alınırdu. I. Murat Dönemi'nde Kapıkulu Süvarileri, devşirme sistemine dâhil olarak “sipahi” ve “silahtar” adıyla iki bölük şeklinde yeniden düzenlendi. Daha sonraları sağ ve sol ulufeciler ile sağ ve sol gariplerin de ilavesiyle Kapıkulu süvari bölüklerinin sayısı altıya çıktı bu yüzden bunlara “Altı Bölük”de denildi.

Kapıkulu süvarileri, savaş ve seferlerde padişahı korur; padişahın silahlarını, Osmanlı sancağını ve hazinesini taşırlardı. Yeniçerilere göre daha itibarlı bir konuma sahipti

3.1.1. PENCİK-DEVŞİRME SİSTEMİ VE YENİÇERİLER

Rumeli'deki toprakları genişlemeye başlayan Osmanlı Devleti, daha fazla askere ihtiyaç duydu. Özellikle Batı yönünde süratle ilerleyen fetihlerin devamı için Anadolu'nun Türk ve Müslüman unsurlarının yanında, hem Osmanlı saltanatını koruyacak hem de daima silah altında bulunacak bir asker ocağının kurulmasına karar verildi. Bu amaçla savaşlarda elde edilen erkek esirlerin beşte biri (pencik) ile Hristiyan tebaasından devşirme sistemiyle oluşturulan yeni bir ordu kuruldu. I. Murat Dönemi'nde, Kazasker Çandarlı Halil Paşa'nın tavsiyesi ile kurulan kapıkulu askerleri, piyadeler ve süvariler şeklinde iki kısma ayrılırdı.

• **Acemi Ocağı:** Yeniçeri Ocağına asker yetiştirmek için ilk olarak Gelibolu'da kuruldu. Acemi Ocağına iki şekilde asker alınırdu. Bunlardan biri savaşlarda esir edilen, genelde on sekiz yaşından küçük, ruhen ve bedenlen sağlıklı gençlerin beşte birinin (pencik) vergi karşılığı devlet hizmetine alınması şeklinde oluşturulan “pencik sistemi”, diğeri ise “devşirme sistemi”dir.

OSMANLI ORDUSU

KARA KUVVETLERİ

DENİZ KUVVETLERİ

KAPIKULU

EYALET ASKERLERİ

YARDIMCI KUVVETLER

ASKERLERİ

Kapıkulu Piyadeleri

Kapıkulu Süvarileri

- Acemi Ocağı
- Yeniçeriler
- Cebeciler
- Topçular

- Silahtarlar
- Sipahiler

- Tımarlı Sipahiler
- Yayalar ve Müsellemeler
- Azaplar
- Akıncılar

Bağlı devlet ve beyliklerin gönderdiği kuvvetler

• OSMANLI EĞİTİM KURUMLARI

XVI. yüzyılda üç kıtaya hükmeden Osmanlı Devleti'nin geniş coğrafyası içinde etnik yapı, din, dil ve yaşadıkları coğrafi bölgelerin özellikleri ile yaşam şekillerinde farklılıklar vardı. Bu farklı özelliklere sahip Osmanlı halkının devletin istediği insan tipi hâline gelmesi ancak eğitim ve öğretim sayesinde mümkündü. Devletin kurumları eğitimi insanları sayesinde ayakta durabilirdi. Bu yüzden Osmanlı Devleti eğitime son derece önem verdi. Daha önceki Türk İslam eğitim sistemlerini de örnek alarak yeni bir eğitim sistemi geliştirdi. Bilim insanlarını korudu ve destekledi. Dolayısıyla Osmanlı Devleti'nin büyük bir devlet olmasında uyguladığı başarılı eğitim sistemi önemli rol oynadı.

Osmanlı Devleti'nde eğitim ve öğretim etkinliğinin yapıldığı en temel kurum medreseydi. Medreselerde verilen eğitim, ortaöğretim ve yükseköğretim düzeyindeydi. Medreselerde dinî bilimler yanında tıp, matematik, fizik, kimya, tarih, coğrafya gibi bilimler de verilirdi. Burada yetişenler Osmanlı ilmiye sınıfı içerisinde önemli mevkilere yükselirdi.

İlk Osmanlı medresesi Orhan Bey

Döne- mi'nde İznik'te açıldı. Orhan Bey, İznik'i fethettikten sonra buradaki bir kiliseyi camiye ve bir manastırı da medreseye dönüştürdü. "Orhan Gazi Medresesi" (Görsel 4.10) adı verilen medresenin masraflarını karşılayabilecek kadar vakıfları bağladıktan sonra müderrisliğine **de dönemin meşhur âlimlerinden Mevlânâ Davud el-Kayserî'yi atadı.** Bursa'nın fethinden sonra, "Lala Şahin Medresesi" inşa edildi. I. Murat Dönemi'nde ise "Hüdavendigâr Medresesi" hizmete girdi.

Sonraki Osmanlı padişahları dönemlerinde (I. Bayezid, I. Mehmed ve II. Murat) Bursa ve Edirne'de birçok medrese inşa edildi. Medreselerde eğitimini tamamlayanlar müftü, kadı, doktor, astronom, müderris (öğretmen) oldu. Osmanlı eğitim sisteminin gelişmesinde medrese ve âlimlerin dışında, tekke ve zaviyelerle buradaki ariflerin de büyük katkıları oldu. Osmanlı Kuruluş Döneminde tekkeler, genelde belli bir tarikattan olanların barındıkları, ibadet ve tören yaptıkları yer, dergâh gibi yapıları. Tekkelerde, tasavvufta yetişip, kemâle ermiş kişiler(arifler) halka dinî ve ilmî konularda eğitim verdiler. Bu sayede tekke ve zaviyeler, Osmanlı Devleti'nin kuruluş, yayılma ve iskân politikası çerçevesinde dönemin hükümdarlarından himaye ve teşvik görerek büyük imkânlarla sahip oldular.

